

Lp Jevgeni Ossinovski, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna esimees,
Lp Jüri Ratas, Eesti Keskerakonna esimees,
Lp Margus Tsahkna, Isamaa ja Res Publica Liidu esimees,

14. november 2016

Ettepanekud inimõiguste, sallivuse ja võrdõiguslikkuse edendamiseks Eestis

Eesti Inimõiguste Keskus aitab koos luua igäihe inimõigusi austava Eesti. Meie fookuses on võrdne kohtlemine ja mitmekesisuse edendamine, varjupaigataotlejate ja pagulaste inimõigused. Oleme Eesti Mitmekesisuse Kokkuleppe koordinaatorid. Jälgime üldist inimõiguste olukorda Eestis ning avaldame 2007. aastast aruannet inimõiguste olukorrast Eestis. Oleme ÜRO pagulasameti UNHCR partnerid Eestis.

Leiame, et edukas ja jõukas riik on eelkõige see, kus igäihe inimõigused on kaitstud. Tekkinud seisakust inimõiguste edendamise vallas võiksid aidata edasi lisan toodud ettepanekud.

Ettepanekud põhinevad Eesti Inimõiguste Keskuse ekspertteadmistel, tuginedes ka järgnevatele soovitudele:

- ÜRO universaalse perioodilise läbivaatuse käigus Eestile tehtud ja Eesti poolt aktsepteeritud soovitud (A/HRC/32/7),
- ÜRO rassilise diskrimineerimise kõrvaldamise komitee järeldused (CERD/C/EST/CO/10-11)
- ÜRO piinamisevastase komitee järeldused (CAT/C/EST/CO/5),
- Euroopa rassismi- ja sallimatuse vastu võitlemise komisjoni viienda seiretsükli aruande CRI(2015)36 soovitud,
- Aruande "Inimõigused Eestis 2014-2015" soovitud,
- Aruande "Inimõigused Eestis 2013" soovitud,
- Aruande "Inimõigused Eestis 2012" soovitud.

Tutvustame soovi korral ettepanekuid lähemalt. Soovime koalitsiooniläbirääkimisteks edu.

Lugupidamisega,

Kari Kasper
juhataja

Lisa: Eesti Inimõiguste Keskuse ettepanekud inimõiguste, sallivuse ja võrdõiguslikkuse edendamiseks Eestis

Riigi suurem panus ja koordineerimine sallivuse ja võrdõiguslikkuse strateegiliseks edendamiseks ja diskrimineerimise vastu võitlemiseks.

- Tuua kogu võrdõiguslikkuse valdkond ühe ministri vastutusvaldkonda või luua parem riiklik koordineerimine sellesse valdkonda. Praegu on rahvuspõhine lõimimine eraldi soo, puuetega inimeste, LGBT, usuteemast. Eriline tähelepanu tuleks panna pagulaste lõimimisele, mis praegu süsteemitu.
- Lisada riigireformi eesmärgid, mille kohaselt peavad riigiasutused igal tasandil ühiskonna koosseisu peegeldama enda koosseisus, et pakkuda avalikke teenuseid senisest kvaliteetsemalt ning muuta poliitikakujundamist laiapõhjalisemaks. Samuti tegeleda mitmekesisuse ja kaasatuse edendamisega riigiasutuste sees vastavate töörühmade loomise teel, konkreetsete ergutavate meetmete sisseseadmisega ning senisest laialdasema ametnike koolitusega.
- Kaaluda võrdse kohtlemise edendamise ja lõimimismeetmete tugevdamist ning ühtlustamist, näiteks eraldades vahendeid segregatsiooni uurimiseks ja selle vastu võitlemiseks tööturul. Kaaluda keeleinspeksiooni ümberkorraldamist keeleõppe kvaliteedikeskuseks.
- Võtta vastu kooseluseaduse rakendusaktid ja lasta inimese samast soost registreeritud elukaaslasel või abikaasal Eestisse elama tulla. Kooseluseadus on vastu võetud, aga rakendusaktide puudumine tekitab ebakindlust ja praktilisi probleeme. Pole põhjust diskrimineerida seksuaalvähemusi elamisloa andmisel.
- Lisada kuriteo toimepanemine vaenu õhutamise eesmärgil karistusseadustiku karistust raskendavate asjaolude hulka. Selles osas on lai konsensus erinevate osapoolte vahel ning see hõlbustaks vaenukuritegude statistika kogumist, et tegeleda selle ennetusega ning võidelda radikaliseerumisega läbi koostöö vabakonnaga.
- Reguleerida seadustes selgemini vaenu õhutamise keeld, et samaaegselt oleks tagatud sõnavabadus ja vähemuste õigused vaenust vabale elule. Eesti ei ole ainsa EL riigina üle võtnud vastavat EL raamotsust, ähvardamas on rikkumismenetlus. Teha selles osas suuremat koostööd PPA, infoühiskonna teenuste osutajate ja vabaühenduste vahel, et teadlikkust tõsta, äärmuslust ennetada ning suurendada raporteerimist.
- Ratifitseerida naistevastase vägivalda Istanbuli konventsioon, mis on allkirjastatud aga mida pole veel ratifitseeritud.

Senisest tõhusamad ja tulemuslikumad võimalused oma õiguste kaitsmiseks diskrimineerimise vastu.

- Tõhustada kehtivate diskrimineerimisevastaste seaduste (soolise võrdõiguslikkuse seaduse ja võrdse kohtlemise seaduse) rakendamist. See tähendab seaduste täitmist jälgiva ja järelvalvet teostava institutsiooni (võrdõigusvolinik) piisavat rahastamist riigieelarvest. Voliniku ebapiisav eelarve tähendab, et sisuliselt ei saa institutsioon täita talle kõiki seadusega pandud ülesandeid. Lisaks vajalik täpsemalt reguleerida valikuprotsess, et välistada ebapädeva inimese määramine ning tagada sõltumatus.
- Ühtlustada diskrimineerimise kaitse erinevate aluste puhul, nii et usutunnistuse või veendumuste, vanuse, puude või seksuaalse sättumuse alusel oleks diskrimineerimine keelatud samas ulatuses nagu rahvuse (etnilise kuuluvuse), rassi ja nahavärvuse puhul. Selleks tuleb muuta võrdse kohtlemise seadust. Ebaühtlane diskrimineerimise kaitse erinevate aluste puhul tähendab, et Eesti seadused on vastuolus põhiseadusega, mis sellist hierarhiat ette ei näe, ega kata olulisi diskrimineerimisjuhtumeid.
- Anda iseseisev kaebeõigus organisatsioonidele, mille põhikirjaliseks eesmärgiks on võrdse kohtlemise edendamine ja diskrimineerimise vastu võitlemine. See võimaldab minna diskrimineerija vastu kohtusse ilma konkreetse ohvri olemasoluta, kui juba juhtumi kontekst ise on diskrimineeriv (nt töökuulutuses välistatakse mehed). Iseseisev kaebeõigus peaks olema

võrdse kohtlemise seaduse ja soolise võrdõiguslikkuse seaduse järelevalve institutsioonil (võrdõigusvolinik) ja huvigruppide õiguste eest seisvatel valitsusvälistel kodanikuühendustel. Seda võimalust näevad ette ka Euroopa võrdõigusdirektiivid.

- Ratifitseerida Euroopa inimõiguste konventsiooni 12. protokoll, mis laiendab konventsioonist tulenevat diskrimineerimiskaitset ning annab Eesti inimestele õiguse pöörduda inimõiguste kohtusse ka selliste diskrimineerimise juhtude puhul kui pole rikutud mõnda teist konventsiooni artiklit.
- Allkirjastada ja ratifitseerida ÜRO naistevastase diskrimineerimise kõigi vormide kaotamise konventsiooni fakultatiivprotokoll. Protokoll on allkirjastanud kõik ülejäänud Euroopa riigid, välja arvatud Läti, ja enamused maailma riikidest.

Inimväärikust austav kodakondsus-, rände- ja varjupaigapoliitika, mis vastaks tänapäeva väljakutsetele.

- Lõpetada rändeolukorras laste vangistamine, ning kasutada kõigi migrantide puhul vangistust viimase abinõuna. Alternatiivid vangistusele on inimlikumad, odavamad ja tõhusamad. Samuti soodustavad need hilisemat lõimumist ühiskonda paremini.
- Teha koostööd vabaiühendustega, et tagada parem inimõiguste austamine piiridel ning rändeolukorras. Lubada vabaiühendustel monitoorida piiril toimuvat, kus erapooletu järelevalve muidu keeruline.
- Seadustada mitmikkodakondsus ja kaaluda Eestis sündinud või rohkem kui 10 aastat elanud inimestele erakorraliselt ja piiratud ajavahemiku jooksul kodakondsust taotlema lihtsustatud korras.
- Tagada rände- ja varjupaigapoliitika senisest suurem kooskõla lõimumispoliitikaga.

Andmekaitse ja privaatsus: infoühiskonna olulisem väljakutse: tagada tasakaal privaatsuse ja tehnoloogia võimaluste vahel.

- Vaadata üle lausjälituse korras igapäevaste sideandmete säilitamine, mille problemaatilisusele on viidanud nii õiguskantsler kui ka Euroopa Kohus, mis tühistas vastava andmete säilitamise direktiivi kui vastuolus oleva EL põhiõiguste hartaga. Selged ja ranged andmekaitsereeglid ning praktikad toetavad Eesti usaldusväärset nii andmete vastutavate töötajate kui andmesubjektide jaoks.
- Seoses andmekaitse üldmääruse jõustumisega mais 2018 luua võimalused suuremaks teavitustegevuseks ja ettevõtete andmekaitse eest vastutavate inimeste koolitusteks, mõjuhinnangute koostamiseks jne.
- Lisada riigi IKT poliitikasse lähtumine nn "*privacy by design*" põhimõttest, mille kohaselt iga riigi arendatav teenus peab koguma ja kasutama nii vähe andmeid kui minimaalselt vajalik. Lubada andmete riskasutust vaid juhul kui see ei lähe vastuollu inimeste inimõigustega.
- Tagada 2018. aastast kodanikuühendustele ohvrite esindamise ja kaebuse esitamise võimalused andmekaitseküsimustes, nagu andmekaitse üldmäärusega võimalusena ette on nähtud.
- Korraldada ümber Andmekaitse Inspektsiooni tegevus, et tagada pädev ja tõhus järelevalve ning samas piisav abi ettevõtetele, et uute reeglitega harjuda.
- Vaadata üle jälitustegevuse üldine regulatsioon, et välistada lausjälitus ning seni halvasti reguleeritud või reguleerimata küsimused (ametnike taustakontroll jne).

Muud ja läbivad teemad.

- Suurendada tasuta õigusnõustamise ja õigusabi kättesaadavust ja kvaliteeti, eriti haavatavatele gruppidele.
- Kaotada vangide automaatne valimiskeeld, mis on vastuolus Euroopa Inimõiguste Konventsiooniga. Valimiskeeldu rakendada vaid raskemate kuritegude puhul ning eraldi karistusena.

- Institutsionaliseerida põhiõiguste kaitse pidev sõltumatu analüüs kohtupidamise valdkonnas, et tagada läbipaistvus, koostöö vabaühendustega.
- Vaadata kriitiliselt üle inimõigustega tegelevate organisatsioonide riiklik rahastus, et vältida selle kallutatus ja dubleerimine. Sh tuleb lõpetada läbipaistmatu ja teistele suletud viisil tegevusraha jagamine vaid ühele vabaühenduse vormis tegutsevale väidetavale inimõiguste kaitse organisatsioonile. Riigieelarves saaks Justiitsministeeriumi eelarveread ettenähtud otsetoetus avada võrdsetel alustel ka teistele kandideerimiseks, mis tagaks ressursi senisest tõhusama kasutuse ja oleks paremini kooskõlas riigi vabakonna rahastuspõhimõtetega.
- Vaadata üle riiklik inimõiguste kaitse süsteem, mis võiks viia riikliku inimõiguste kaitse asutuse (NHRI) asutamiseni (kas võrdõigusvoliniku, lasteombudsmani ja puuetega inimeste konventsiooni järelevalvemehhanismi baasil või õiguskantsleri põhiseadusliku institutsiooni ümberkorraldamise teel). NHRI puudumist on Eestile pidevalt ette heidetud rahvusvaheliste organisatsioonide poolt, ka praktiliselt on puudu Eesti haldusstruktuuris inimõiguste edendamist vedav sõltumatu riigiasutus.